

כנות הגפן

ערן הרכבי – רפרנט לגפן יין, שה"מ.

הקדמה

עד להופעת כנימת הפילוקסרה באירופה, היה שימוש מאד שולי בכנות. רק במקרים בודדים שמשו מספר זנים אירופיים חזקים בתור כנות לזנים חלשים ובקרקעות שוליות. הפילוקסרה הופיעה לראשונה בצרפת ב- 1864 כתוצאה מהבאת שתילים ממינים אמריקאים לצרפת כדי למצוא פתרון לבעיית הקימחון. שתילים אלו נשאו בשורשיהם כנימות פילוקסרה שלא היו עד אותה תקופה כלל באירופה. במשך שנים מעטות נתקפו כל כרמי צרפת ורובם התנוונו ומתו. תקומת ענף הגפן בעולם התאפשרה הודות למחקר אינטנסיבי במינים האמריקאים שהתגלו כעמידים לפילוקסרה בחלקם הגדול. המחקר שחל בסוף המאה ה- 18 בדק את השימוש במינים האמריקאים ככנות. הגפן האירופאית אינה קפדנית לגבי תנאי קרקע ואקלים, והזנים מסוגלים לגדול יפה על שורשיהם ברוב הקרקעות. אולם המינים האמריקאים רגישים לתנאי אקלים וקרקע, לכן נעשו הכלאות רבות ליצירת כנות עם תכונות רצויות. תוצאת אותו מחקר הם הכנות שמשמשות אותנו עד היום.

התכונות הנדרשות מכנות

- עמידות בפני פילוקסרה.
- הסתגלות לקרקעות שונות.
- שארות טובה לזנים השונים.
- הענקת עוצמות צימוח שונות לזן (רוכב).
- הענקת פוריות לזן.
- עמידות לתנאים מיוחדים בקרקע: נמטודות, מלח, גיר, מחלות קרקע, וירוסים, ועוד.
- השפעות רצויות על הפרי: הבכרה, זטרת, צפיפות אשכול, צבע, חומצה, גודל גרגר.
- תכונות רצויות לשתלנות: השתרשות, אחוזי קליטה.

תכונות המינים האמריקאים המשמשים מקור לכנות

ויטיס ריפרייה

עמידות לפילוקסרה, השתרשות שטחית, צימוח חלש, פוריות רבה, רגישות לגיר, הבכרה, אשכול צפוף, שארות בעייתית (מקדים להתנוון).

ריפרייה גלואר: כנה בעלת צימוח חלש, מעניקה פוריות רבה, רגישה לגיר (עד 6% גיר פעיל), מעניקה הבכרה, רגישה לתנאי יובש, תכונות שתלניות טובות, אולם שארות גרועה שמונעת שימוש רחב וזאת למרות שנחשבת למעניקה איכות גבוהה במיוחד לענבי יין.

ויטיס רופסטריס

עמידות לפילוקסרה, השתרשות שפודית, צימוח חזק ביותר, פוריות נמוכה, רגישות לגיר, רגישות ליובש קרקע ולעודפי מים בקרקע, שארות טובה, אשכול דליל.

רופסטריס די-ל: כנה בעלת צימוח חזק מאד מסתגלת למגוון קרקעות רחב, עד 14% גיר פעיל, שארות טובה, מעניקה פוריות נמוכה, אשכול דליל, רגישות לתנאי יובש, תכונות שתלניות טובות.

ויטיס ברלנדיארי

עמידות לפילוקסרה, השתרשות מסועפת, צימוח בנוני, פוריות רבה, עמידות לגיר, שארות טובה, אשכול צפוף, הסתגלות לתנאי יובש.

תכונות כנות מכלוא מהמינים האמריקאים

מכלואי ברלנדיארי עם רופסטריס:

תכונות כלליות – הסתגלות טובה למגוון רחב של קרקעות, קלות עד כבדות מאד. עמידים לגיר. עמידים לתנאי יובש. יוצרים גפנים חזקות עם צימוח די חזק ופוריות טובה. שארות טובה, ותכונות שתלניות טובות. קבוצה זו נמצאת בשימוש הרחב ביותר בארץ ובעולם.

ריכטר 110 – העמידה יותר לתנאי יובש, גיר עד 18% פעיל, מעניקה פוריות גבוהה במיוחד. עמידות לנמטודות, מלח, ועודפי מים בינונית עד נמוכה.

פולסן 1103 – העמידה יותר לעודפי מים ונמטודות, גיר עד 18% פעיל, מוכרת כמבכירה ומעניקה צבע טוב בזנים אדומים

רוג'רי 140 – העמידה ביותר לגיר (עד 35% פעיל). החזקה ביותר בצימוח והפחות פורייה. העמידה ביותר לתנאי מליחות. עמידות לנמטודות ולעודפי מים נמוכה עד בינונית.

מכלואי ברלנדיארי עם ריפרייה

תכונות כלליות – עמידים יותר מהקבוצה הראשונה לגיר. עוצמת הצימוח בינונית, והפוריות טובה. עמידותם לתנאי יובש, עודף מים ומלח נמוכה. תכונות שתלניות בינוניות עד נמוכות. מעניקות איכות טובה לענבי יין.

161-49C – כנה עמידה לגיר, עד 25% גיר פעיל. צימוח מרוסן יחסית, רגישה לנמטודות, מתאימה ליצור ענבי יין באיכות טובה.

SO4 – בעלת עמידות טובה לנמטודות, עמידה לגיר עד 18% גיר פעיל. צימוח די חזק הניתן לאיזון ע"י יבול מתאים. גורמת לאיחור בהבשלה, נחשבת במספר אזורים בעולם לאיכותית. אינה בשימוש בארץ לאחרונה הובאה לארץ.

טלקי 5C – הכנה עמידה עד 20% גיר פעיל, בעלת צימוח בינוני ורגישות לנמטודות בינונית. רגישה במיוחד לתנאי יובש. בתנאי השקיה בטפטוף מגבלה שניתן להתגבר עליה בהשקיה מוגברת. בקרקעות כבדות עמוקות ופוריות תהיה הכנה איכותית מאד. כנה זו בטעות נחשבה הרבה שנים ל-SO4.

420A – הכנה עמידה עד 20% גיר פעיל. בעלת צימוח בינוני עד חלש. רגישה לתנאי יובש ועודפי מים. מתאימה במיוחד לקרקעות עמוקות פוריות לשם קבלת ענבי יין באיכות גבוהה. אינה בשימוש בארץ, לאחרונה הובאה לארץ במטרה לבחון אותה בכרמי יין איכותיים.

5BB – הכנה עמידה עד 20% גיר פעיל. בעלת צימוח חזק מאד. העמידה מבין כנות קבוצה זו לתנאי יובש. בתנאי עודף מים רגישה לריקבנות שורש עד כדי תמותה.

מכלואי רופסטריס עם ריפרייה

תכונות כלליות – כנות מפונקות ביחס לקבוצות הקודמות. אינם מצליחות טוב בקרקעות מאד כבדות. רגישות מאד לתנאי יובש ועודפי מים. עמידות נמוכה לגיר. השתרשותם בקרקע שטחית. מעניקות צימוח בינוני עד חלש, ופוריות טובה. שארות טובה עד בינונית. תכונות שתלניות טובות מאד. בדרך כלל מעניקות הבכרה ואיכות ענבי יין טובה. מומלץ להשתמש בהם בקרקעות פוריות.

101-14 – כנה המעניקה עוצמת צמיחה חלשה עד בינונית. רגישה לתנאי יובש, אך מסתדרת עם עודפי מים בקרקע. הכנה בעלת עמידות טובה לנמטודות, ולתנאי מליחות. עמידה עד 9% גיר פעיל. לכנה שארות טובה ומעניקה הבכרה. הכנה מתאימה בעיקר לקרקעות עמוקות ופוריות, במטרה לקבל איכויות ענבי יין טובות. הכנה אינה בשימוש בארץ, אך הובאה לאחרונה לבחינה בכרמי יין לקבלת איכות גבוהה.

3309C – מעניקה צמיחה חלשה עד בינונית. עמידות בינונית לתנאי יובש. הכנה עמידה עד 11% גיר פעיל. רגישה למלח, ועמידה יחסית לעודפי מים. רגישה לנמטודות. שארות לא מספקת עם זנים שונים. הכנה מעניקה הבכרה ומתאימה ליצור ענבי יין באיכות גבוהה. קרקעות עמוקות ופוריות עדיפות לכנה זו. הכנה אינה בשימוש בארץ, אך הובאה לבחינה.

3306C – דומה בתכונותיה לאחותה 3309C, יתכן וטובה יותר בקרקעות כבדות.

כנות מיכלוא מעורבות נוספות

סולט-קריק (ראמסי) – הכנה שייכת למין שאמפיני שהוא הכלאה טבעית כנראה של רופסטריס עם קנדיקאנס. הכנה בעלת צימוח חזק מאד. עמידה ביותר נגד נמטודות, ועמידה בתנאי מליחות. עמידותה לגיר אינה גבוהה. לכנה תכונות שתלניות גרועות מאד. הכנה מתאימה בעיקר לקרקעות קלות עד בינוניות, וכאשר ישנם בעיות המלחה.

דוג-רידג' – שייכת למין שאמפיני. דומה בתכונותיה לסולט-קריק, אך אינה עמידה לתנאי מלח וחזקה ממנה בצימוח. סה"כ פחות מומלצת.

1613C – מכלוא בין סולוניס (מכלוא אמריקאי טהור) לבין אוטלו (מכלוא אמריקאי ואירופאי). נחשבת לכנה עמידה לנמטודות, אולם נחותה מהסולט-קריק בנושא זה. לכנה צימוח בינוני. מתאימה לקרקעות פוריות עמוקות בלבד. הכנה מקנה אשכול דליל עם מבנה רצוי בענבי מאכל. הייתה נפוצה בענבי מאכל בארץ, אך בעקבות התנוונות מוקדמת של הכרמים הופסק כמעט לחלוטין השימוש בה.

216-3 – מכלוא בין סולוניס (מכלוא אמריקאי טהור) לבין רופסטריס. כנה עם עמידות טובה לקרקעות כבדות עם בעיות של עודפי מים. לכנה עמידות טובה לתנאי מליחות. לכנה צימוח חזק מאד אולם בקרקעות קלות – בינוניות הכנה חלשה עם פוריות נמוכה. עמידה עד 10% גיר פעיל. עמידות נמוכה לנמטודות ותנאי יובש. תכונות שתלניות בינוניות.

1616C – מכלוא בין סולוניס לבין ריפריה. כנה בעלת צימוח בינוני. בעלת עמידות טובה לנמטודות. הכנה אינה בשימוש בארץ תכונותיה מעניינות ויש לבדוק אותה.

41B – מכלוא בין ברלנדיארי לבין שסלה (זן אירופי). כנה העמידה עד 40% גיר פעיל. מיועדת לקרקעות גרירות. צימוח בינוני. שאר תכונותיה פחות טובות: עמידות לפילוקסרה בינונית, לנמטודות נמוכה. הכרמים מקדימים להתנוון. כיום הרוג'רי 140 מהווה תחליף עדיף על כנה זו.

פרידום – מכלוא בין דוג-רידג' לבין 1613C (מ-1967). הכנה מכילה דם אירופי ולכן עמידותה לפילוקסרה בלתי ברורה, למרות שעד כה מראה עמידות. לכנה עמידות גבוהה לנמטודות, מיועדת לאדמות נגועות בנמטודות לרוב קרקעות קלות עד בינוניות. לכנה צימוח חזק מאד, ולא רצוי להשתמש בה בקרקעות פוריות.

הרמוני – אחותה של הפרידום מאותה הכלאה. כנראה נחותה ממנה בעמידותה לפילוקסרה. שאר התכונות דומות.

VR 039-16 – הכלאה בין גפן אירופאית לבין רוטונדיפוליה השייך למין מוסקדיניה (מ-1988). כנה עמידה לנמטודות. הכנה אמורה לתת תשובה לקרקעות הנגועות בנמטודה קסיפינימה אינדקס המהווה ווקטור לזירוס פאן-ליפ, או לקרקעות עם עבר של כרם נגוע בזירוס. הכנה בנוסף על עמידותה לנמטודה גם מעבירה באופן מוחלט את הזירוס לרוכב. הכנה חזקה מאד ועמידותה לפילוקסרה לא ברורה, למרות שעד כה עמדה במבחני מעבדה. כיום משתמשים בה באזורים שבעיית הזירוס חמורה מבעיית הפילוקסרה. הכנה הובאה לארץ לאחרונה ונמצאת בבדיקה.